

Hvalfjörður og Kjós

eftir Snævarr Guðmundsson

Hvalfjörður er eitt þeirra svæða sem unnendur útivistar og fjallgangna hafa nýtt sér. Þar eru viðfangsefnin mörg og áhugaverð, hvort sem um ræðir, göngur á fjöll eða klifur í bergi og ís. Klifurleiðir í Hvalfirði og Kjós líkjast klifurleiðum í Esju, enda svipmót landsins hið sama þó að fell og múlar séu öllu lægri í Hvalfirði.

Leiðir í Hvalfirði og Kjós fylgja í meginráttum augljósum snjógiljum og/eða ísfossum, sem er gnótt af. Flestar leiðirnar eiga það sameiginlegt að oftast er stutt aðkoma að þeim. Vegna þessa nýtist vel sá tími ársins þegar skammdegið ræður ríkjum. Einnig er að finna þar áhugavert svæði fyrir klettaklifur. En miklu er ólokið í Hvalfirði og Kjós og urmull eftir óklifinna en augljósra leiða sem sjá má í fjallshlíðum.

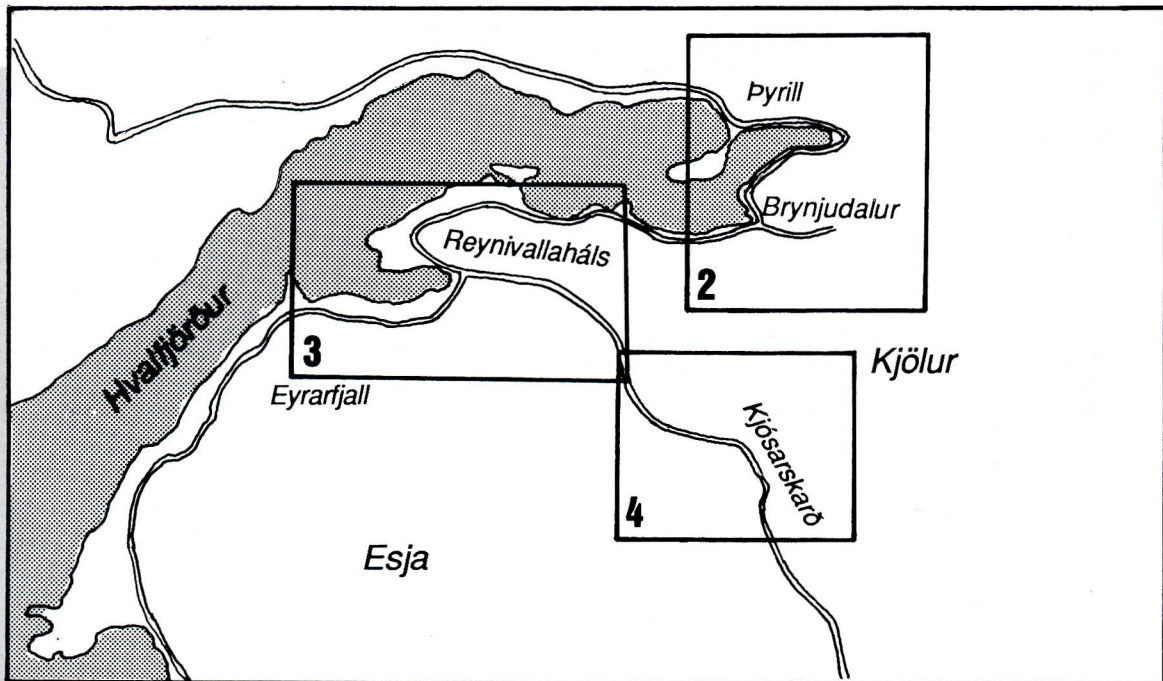
Með leiðarvísi þessum, um Hvalfjörð og Kjós, tengjast saman fyrri leiðarvísar ÍSALP, um Skarðsheiði og Esju auk Stardalshnúks og má segja að kominn sé heillegasti leiðarvísir sem fjallaklifrarar eiga vól á, yfir eitt heildarsvæði hérlendis. Klifurleiðum er gert hærra undir höfði í leiðarvísinum en gönguleiða getið til niðurfærðar. Þarf ekki að taka það fram sérstaklega að þær eru einnig færar upp göngu.

Lýsingar um Hvalfjörð og Kjós má finna í ýmsum ritum; Árbók FÍ frá árunum 1950 og 1985, og í bókinni Innsveitir Hvalfjarðar, eftir Kristján Jóhannsson, svo eitthvað sé nefnt. Gagnleg kort af svæðinu eru útgefin af Landmælingum Íslands; Fjórðungskort nr 3, mælikvarði 1:250 000, og Atlasblöð nr 26 (Borgarfjörður) og nr 36 (Botnsheiði), mælikvarði 1:100.000.

Inngangur

Hvalfjörður er um 30 km langur og víðast hvar 4-5 km breiður. Fjalllendi liggur að mestu umhverfis hann, en undirlendi er mikið við hann framanverðan. Innar rísa hlíðar bratt úr sæ og fyrir botni fjarðarins tróna Hvalfell (848 m) og austar Botnssúlur (1095 m). Nær og fjær með öllum firðinum eru múlar, fell og fjöll og er útsýn til þeirra víðast hvar afar fögur.

Í þjóðsögum Jón Árnasonar kemur nafn Hvalfjarðar til eftir illhveli einu, Rauðhöfða, sem grandaði mönnum og bátum í Faxaflóa og hélt síðan til í firðinum. Var þar enginn óhultur fyrir honum. Urðu örlög hvalsins að lokum þau að presturinn að Saurbæ á Hvalfjarðarströnd, tókst að teyma hann inn fjörðinn,

KORT nr 1, yfirlitskort af Hvalfirði. Reitirnir marka helstu klifursvæðin.

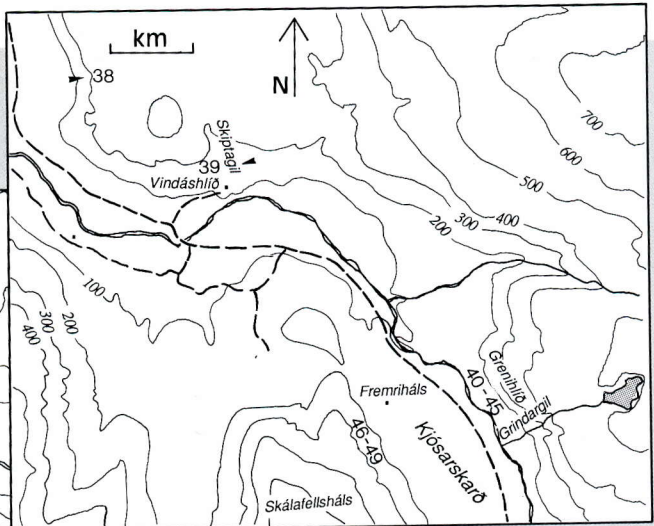
upp gljúfrin og þá upp í Hvalvatn þar sem hann endaði líf sitt. Margar þjóðsögur fjalla um illhveli í Hvalfirði eða Faxaflóa, en líklegast er þó að fjörðurinn beri nafn sitt eftir hvalavöðum sem um hann hafa farið.

Hæst fjalla við norðanverðan fjörðinn er Skarðsheiði (1053 m), en í sv-átt frá henni rís Akrafjall, útvörður fjarðarins. Akrafjall er 643 m á hæð og víðast hvar vel fært uppgöngu. Frá Akrafjalli og til austurs, inn með norðurströnd fjarðarins, er land fremur sléttlent og það er ekki fyrr en að innst í hann kemur að viðbrögð fjallaklifrara örvast. Botnsvogur sem er innsti hluti fjarðarins, er krýndur bröttum hlíðum, þrátt fyrir að fellin séu lág. Rís Þyrill (388 m) norðan vogsins og Múlafjall (391 m) sunnan hans. Bæði eru þau flöt að ofan, eins og flestir hálsar og múlar í Hvalfirði. Botnsdalur tekur við af Botnsvogi og gengur inn og undir Hvalfell sem fyrr var getið. Þar liggja mörk Borgarfjarðarsýslu og Kjósarsýslu, um Botnsá og Hvalvatn.

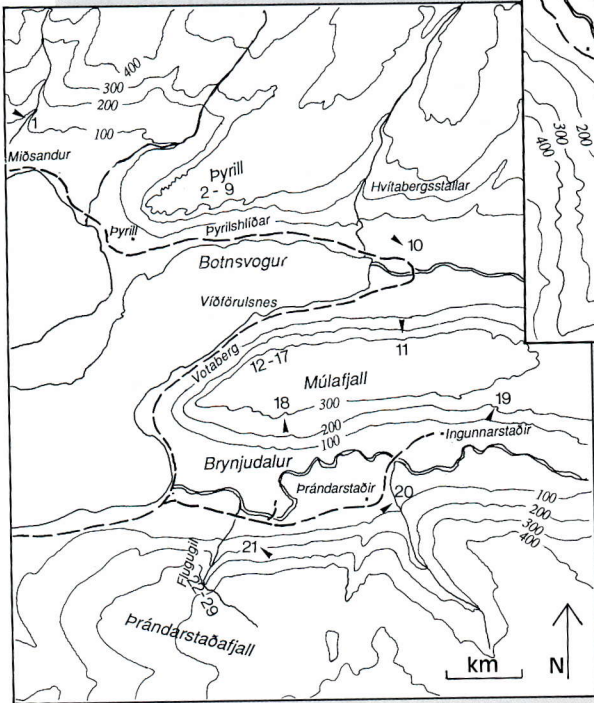
Upp af suðurströnd Hvalfjarðar rísa fell brött úr sæ. Brynjudalsvogur er sunnan Múlafjalls, en fjallið klýfur fjarðarbotninn í tvennt. Brynjudalur sem tekur við af Brynjudalsvogi liggur samhliða Botnsdal til austurs og allt inn að undirhlíðum Botnssúlna. Suður

af Brynjudal er Þrándastaðafjall (510 m), og í vesturátt frá því er Reynivallaháls (425 m), skorinn mjög í norðurhlíðum. Á ný kemur vík inn í fjörðinn, sunnan Reynivallaháls, heitir þar Laxárvogur sem gengur til austurs og inn í hinn breiða dal, Kjós. Upp með Laxá í Kjós, liggur þjóðvegurinn að prestsetrinu Reynivöllum og þá um og yfir Kjósarskarð að Þingvallaafleggjara. Er skarðið á milli Hlíða (557 m) og Skálafellsháls (587 m) og eru helstu klifursvæðin þar. Minnst ber á tvö fell til viðbótar sem í Hvalfirði rísa og eru vettvangur göngu- og klifurferða; Meðalfell (363 m) og Eyrarfjall (480 m) en til suðurs frá þeim rís Esja sem lýst var í ársriti 1985.

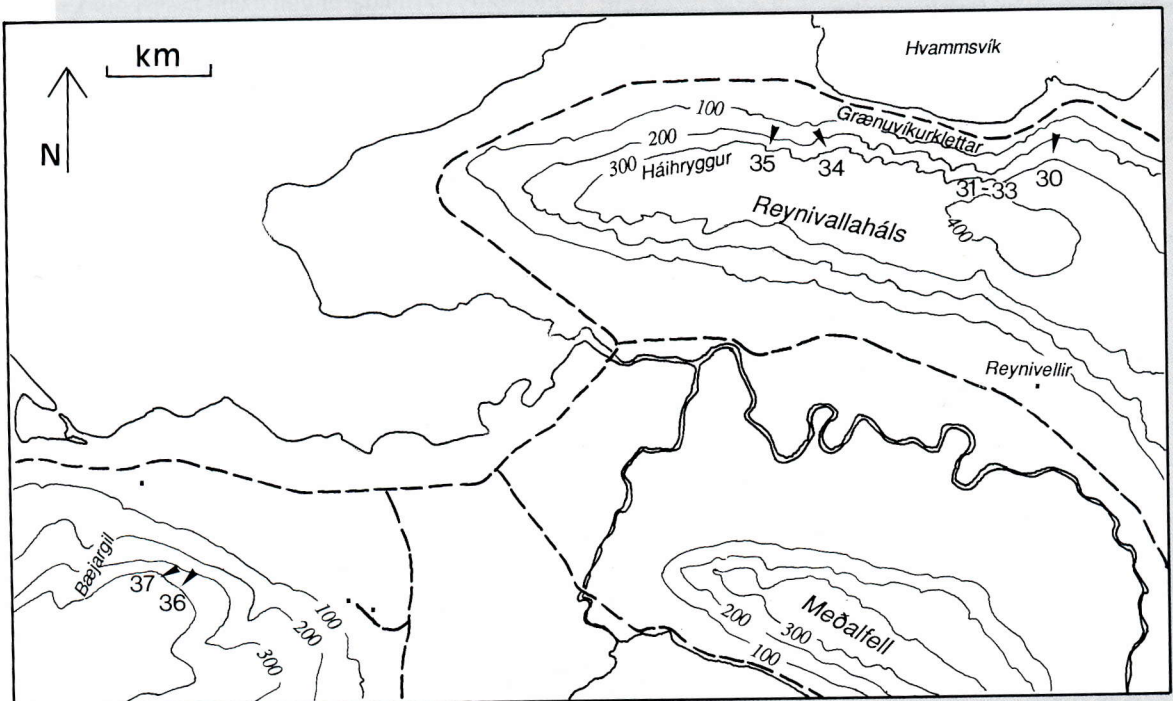
Í megindráttum gildir um aldur jarðalaga við Hvalfjörð að elsta bergið er yst en síðan yngist það eftir því sem innar dregur í firðinum. Þá er að öllu jöfnu eldra berg norðan hans heldur en sunnan. Akrafjall og norðurstöndin inn að Ferstiklu er öll frá Tertíer (eldri en 3.1 milljón ára) en Esja, Eyrarfjall, Reynivallaháls, Múlafjall, Þyrill og ströndin út að Ferstiklu tilheyrir eldri grágrýtismyndun (0,7-3,1 milljón ára). Bergið er að langmestu leyti basalt og eru regluleg hraunlög með millilögum víða áberandi sem klettabelti í hlíðum. Móberg frá jökulskeiðum er einnig algengt og verður

KORT nr 4, Kjósarskarð, Grenihlíð og Skálafellsháls.

KORT nr 2, Pýrill og Brynjudalur.

KORT nr 3, Reynivallaháls og Eyrarfjall,

Ísklifur í Hvalfirði.

meira áberandi eftir því sem innar dregur í firðinum. Dólerít sem og líparít finnst norðan fjarðarins milli Ferstiklu og Miðsands. Eru þar leifar forrnar megineldstöðvar sem kennd er við Ferstiklu.

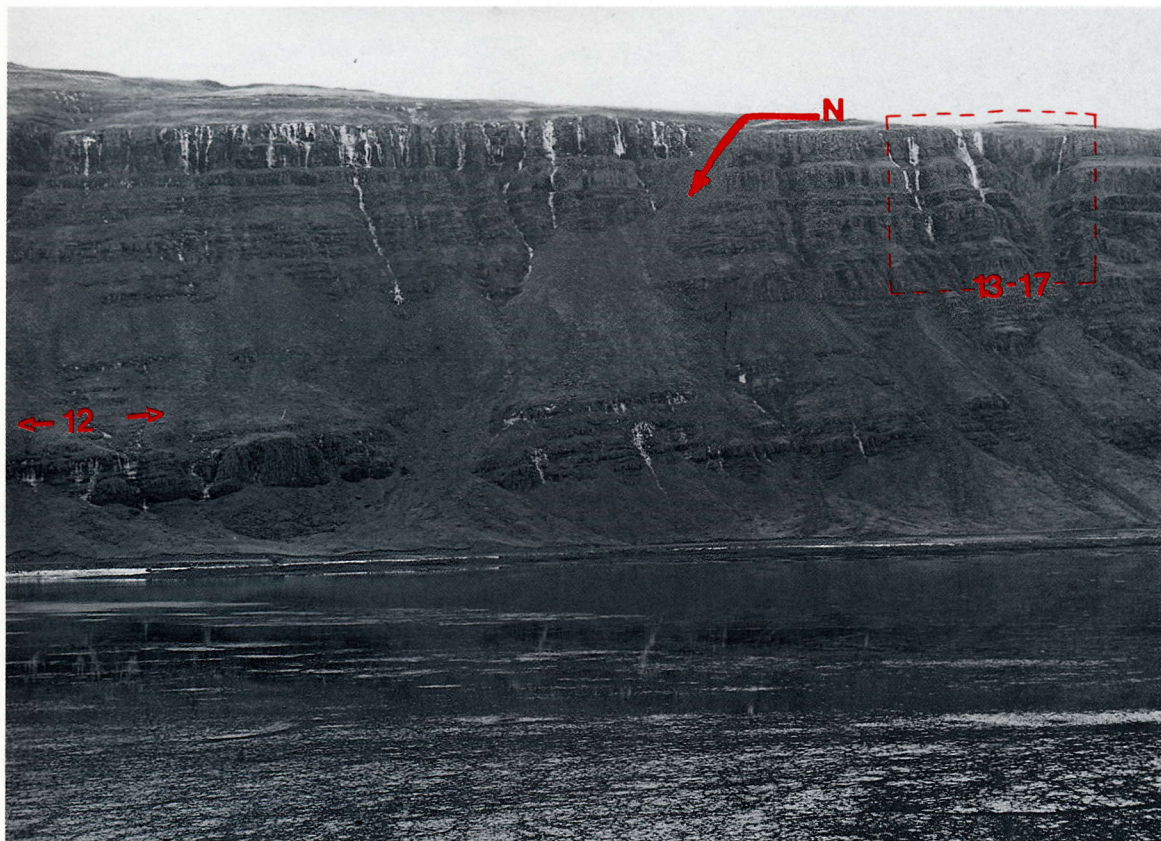
Mótun landslags í núverandi horf var að mestu leyti verk ísaldarjökulsins. Á síðasta jökulskeiði hefur stór jökultunga skriðið út Hvalfjörð, en aðrar minni sameinast henni úr dölum Kjósarinnar.

Áhrif tíðarfars á klifurleiðir er meiri en finna má í hærri fjöllum, því nálægð sjávar veldur örari breytingu veðurs. Ísaðar fjallsbrúnir eru ekki algengar, eins og finna má í háum fjöllum við sjó, t.d. Skarðsheiði, því hiti og raki er mikill. En algengt er að sjá háar hengjur skaga fram af fjallsbrúnum yfir háveturinn. Snjór situr ekki lengi á klettum, nema veður séu þeim mun stöðugri. Ísinn í skorningum er mun hreinni og oft umfangsmeiri en gætir herra í fjöllum, er mjög breytilegur eftir veðurfari. Klifurleiðirnar eru því mun afmarkaðri en til að mynda í norðurhlíðum Skarðsheiðar, þar sem þétt og haldgóð ísing leyfa oft leiðarval næstum allstaðar. Í Hvalfirði elta klifurleiðirnar aftur á móti ákveðin gil og skorninga, eða klettarif og hryggi. Snjómagn getur verið feiknarlegt í þröngum giljum og hættulegt með tilliti til snjóflóða, því í ekki meiri hæð en þessari getur lofthiti

þyngt snjóþekjuna verulega á skömmum tíma. Flugugil í Brynjudal er gott dæmi þess. Í gilið, sem er djúpt og þröngt, liggja fjölmargar snjólænur. Þó ganga um það sé ekki erfið er þar stórvarasamt eftir mikla snjóa. Upp úr því eru nokkrar klifurleiðir og er gilin fylgt að þeim.

Aðkoma

Helstu klifursvæði Hvalfjarðar eru dreifð yfir stærra land en til dæmis klifursvæðin í Esju, enda er þar um nokkur fjöll að ræða. Liggja mörg svæðanna við Þjóðveg 1, Vesturlandsveg (sjá kort nr 1). Er því greiðfært allan ársins hring, eða svo sem veður leyfa. Frá Þjóðveginum er gott að meta aðstæður í fjöllum því að þaðan er oftast skammur spölur að klifurleiðunum. Oftast er hægt að leggja ökutækjum í nánd við Þjóðveginn, án þess að skapa hættu annarri umferð. Frá Reykjavík er um 65 km akstur að fjarlægustu, eða nyrstu klifursvæðunum í firðinum. Í Kjósarskarði hefur eingöngu verið stundað vetrarklifur. Því er aðkoma fjallanna þar háðari veðurfari. En skarðið sem liggur herra yfir sjávarmáli og innar í landi, er utan aðalsamgönguæða á Vesturlandi. Vegurinn um Kjósarskarð, nr 48, tengir saman Þingvallaveg (nr 36) og Vesturlandsveg norðan Esju og þar af leiðandi er

Mynd nr 1. Brúnir ísast yfir vetrartímann. Niðurleið frá leiðum nr 13 – 17 sést fyrir miðri mynd. *Ljósm. T.H.*

um tvær leiðir að velja ef klifra á í skarðinu. Skal gæta að því að önnur hvor aðkomuleiðin getur verið fær þó hið eiginlega Kjósarskarð sé t.d. ófært vegna snjóa, því klifursvæðið í Grenihlíð er vestan skarðsins. Má áætla 3/4 klst akstur í Kjósarskarð.

En sökum þess að klifursvæðin eru víðsvegar í Hvalfirði og Kjósarskarði er getið um heppilegasta stöðvunarstað í sérhverjum inngangspistli tiltekins svæðis.

Eðli leiða og umhverfi

Fjalllendi umhverfis Hvalfjörð og í Kjósarskarði rís eigi hátt yfir sjávarmál, utan Skarðsheiðar og Botnssúlna sem ekki er vikið að hér. Hlíðar fjalla eru aftur á móti brattar víðast hvar, skornar og giljóttar, og góðar ísklifuraðstæður í október.

Blandaðar klifurleiðir í bergi og ís fylgja klettari fjum og hryggjum. Þær eru enn ekki margar þó að möguleikarnir séu fyrir hendi, enda líkast til í erfiðari kantinum. Trúlega verður að meta „góðar aðstæður“ eftir eðli leiðarinnar. Heppileg eru frostveður ef hætta er á lausagrýti í leiðum.

Fyrir klettklifur státar Hvalfjörður af Þyrli. Gefst þar kostur á nokkrum fjölspanna klifurleiðum. Bergið

er nokkuð gott og tekur vel við tryggingum. Hætta á grjóthruni er þó til staðar ef ekki er varlega farið. Aðra staði til iðkunar klettklifurs í Hvalfirði er varla um að ræða; berg er ekki ákjósanlega traust utan einstaka bletta á láglandi. Hamraþilin í Þyrli snúa í suðurátt og því geta aðstæður orðið góðar árla vors. Dæmi eru um klettklifur þar í nóvember.

Sem fyrr segir hefur vetrarklifur eingöngu verið stundað í Kjósarskarði. Þar er bæði að finna snjólénur og svo ísfossa leiðir, margar afar fallegar. Kærkomin tilbreyting fjallamönnum til handa.

Notkun leiðarvísisins

Leiðarvísirinn er byggður upp á sama hátt og eldri leiðarvísar. Fjölspanna leiðum er lýst nákvæmar þar sem við á en auðveldum og auðröktum leiðum minna. Stuðst er við sömu gráðukerfin; það skoska (I-6) fyrir snjó- og ísleiðir og UIAA staðalinn (I-VIII) fyrir bergklifur. Fjöl margar leiðanna í Hvalfirði hafa einungis verið klifraðar einu sinni, og er gráðun að vanda með fyrirvara. Gráðun er miðuð við þær aðstæður sem tiltekin leið var klifin í.

Aftan við nöfn leiða eru umsagnir sem segja til um hvernig klifurleið er um að ræða. Þegar vísað er til

Mynd nr 2. Brekkukambur. *Ljós. Leifur Ö. Svavarsson.*

hægri eða vinstri, er miðað við að horft sé að fjallinu. Áætlaður tími og lengd á við klifurleiðir, en tíma að einstökum klifursvæðum eða leiðum er getið í ingangsköflum.

Í Hvalfirði eru einstaka ísfossar fjarri klifursvæðum. Vegna plássleysis í blaðinu er ekki hægt að birta myndir af einstaka ísfossum svo á þá er vísað á korti. Sumir ísfossar sem hafa verið klifnir geta vart talist leiðir, t.d. ef engri sérstakri línu er fylgt og ef það er hægt að standa upp og labba í burtu ef menn eru búnir að fá nóg! Um þá er ekki fjallað hér.

Brekkukambur 649 m

Brekkukambur rís ofan Miðsands, þar sem Olústöðin er. Í Miðsandsárgili hefur ein ísleið verið klifin. Að henni er gengið frá Olústöðinni.

1. Skreppur - ís

Gráða 4 - 2 ísþrep.

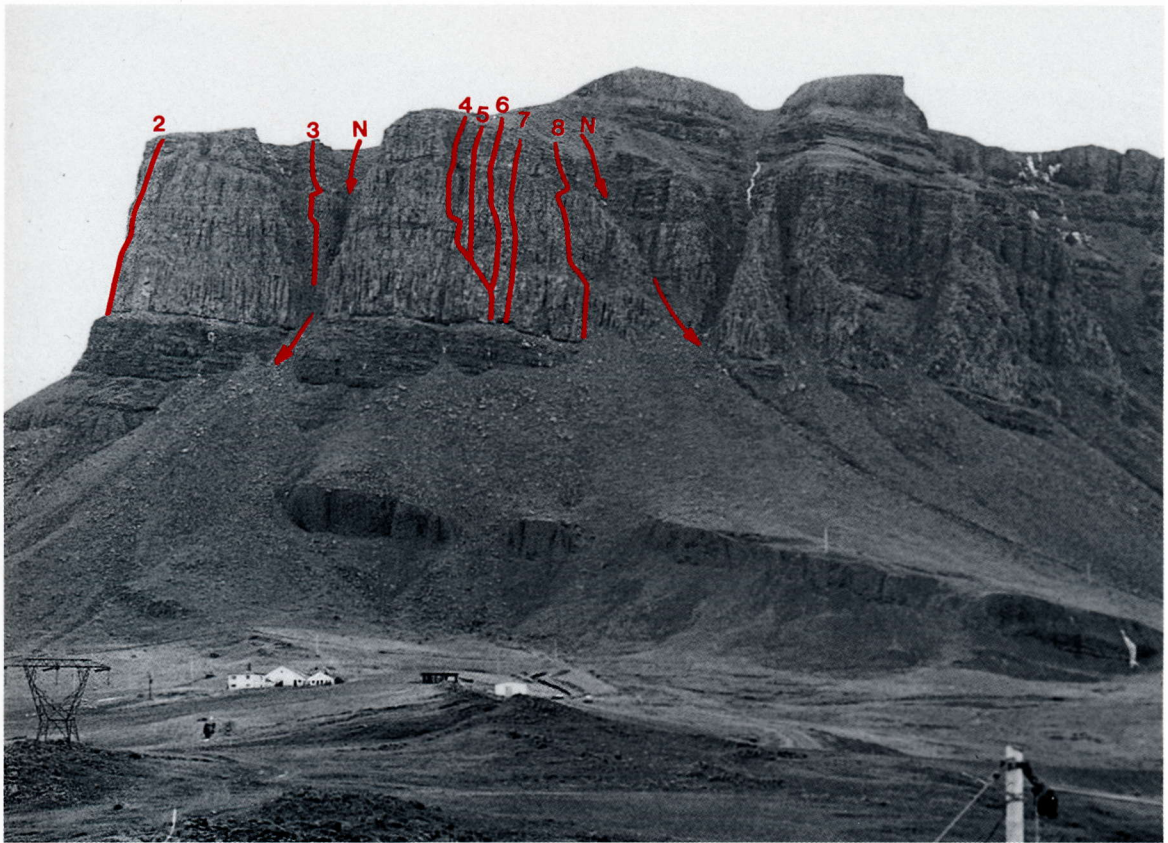
FF: Leifur Örn Svavarsson og Hjörleifur Finnsson, 12. mars 1989. Tvö ísþrep, hið fyrra 15-20 m og það seinna 10-15 m á hæð eru lykilhlutar Skrepps, en snjóskafli er á milli.

Þyrill 388 m

Þyrill rís upp norðan Botnsvogs. Hlíðar fjallsins krýna hin sérkennilegu hamraþil sem verða hærri er vestar dregur. Nafnið Þyrill er sennilegast dregið af þyrilvindum eða sviptibyljum undir fjallinu og fyrir botni fjarðarins. Þar mældist mesta vindhviða á Íslandi, 222 km/klst. fyrir fáeinum árum.

Mörg örnefni í nágrenninu koma úr Harðarsögu og að bænum Þyrli bjó Þorsteinn gullknappur er vó Hörð Grímkelsson úti á Þyrilsnesi. Fremst í Þyrli skerast tvö skörð gegnum hamrana. Hið vestara heitir Helguskarð, eftir Helgu konu Harðar, sem fór þar upp með syni sína tvo, eftir að hafa synt úr Geirshólma nóttina eftir víg húsbónða hennar. Litlu austar er annað vik nefnt Indriðastígur, eftir Indriða bónda Þorvaldssyni sem aftur á móti banaði Þorsteini gullknappi fyrir dráp Harðar. Alltaf miklar erjur í Íslendingasögunum!

Hamraþil Þyrils bjóða upp á nokkrar fjölspanna klettaleiðir. Þar má þó einnig finna ísklifurleiðir. Klettaleiðirnar eru allar fremst í hömrnunum, upp af bænum Þyrli, en með Þyrilshlíð austanverðri er berg ekki eins vel fallið til klifurs. Þyrill hefur einhverja hluta vegna ekki verið nýttur sem skyldi til klifurs, sem er miður því þar er margt hægt að gera. Leiðir í Þyrli

Mynd nr 3. Þyrill. Ljós m. Torfi Hjaltason.

eru skemmtilegar viðureignar, bergið er stórstuðlað, oftast traust en sumstaðar brotið. Á þeim stöðum er grjóthrunshætta fyrir hendi, aðallega þó frá klifrunum sjálfum. Ættu menn því að hafa hjálma. Best er að ganga upp að leiðunum frá bænum Þyrli. Skulu menn þó æskja leyfis hjá ábúendum um stöðu ökutækja. Þaðan tekur um 15 mín. að ganga að helstu leiðum.

Til niðurferðar má ganga Helguskarð, eða Indriðastíg (sjá mynd nr 3).

2. Gaflakinn - berg

Gráða 5.7 - 70 m - 2-3 klst.

FF: Jón Geirsson, Höskuldur H. Gylfason og Snævarr Guðmundsson, 16. maí 1981. Skemmtileg leið, alls 3 spannar. Fylgir syllum og þrepum til skiptis. Lykilhlutar í enda fyrstu spannar og upphafi annarar. Auðveldari er ofar dregur.

3. Helgurif - berg

Gráða 5.4 - 60-80 m - 1 1/2-2 klst.

FF: Hreinn Magnússon og Arnbjörn Eyþórsson, voríð 1982. Augljósu rífi fylgt upp, 2-3 spannar.

4. Í Grófinni - berg

Gráða 5.6 - 80 m - 2-3 klst.

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, 1. maí 1981. Fyrsta klifurleiðin í hömrum Þyrils. 3-4 spannar. Fylgir syllum fyrstu 30 metrana en næstu 2 spannar innihalda erfiðustu hreyfingarnar. Klifrað upp úr grófinni vinstra megin (laust lag), og þá er efsta vikin náð.

5. Frávik - berg

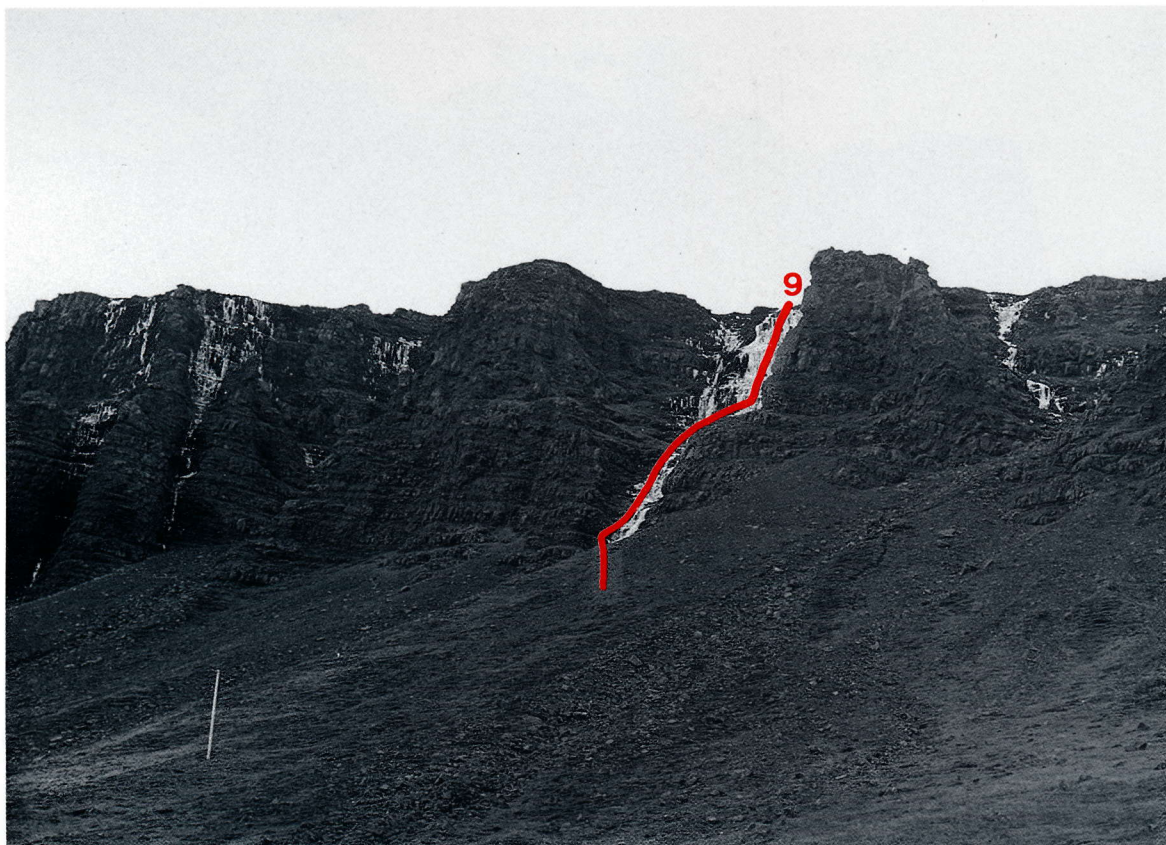
Gráða 5.7 - 80 m - 3 klst.

FF: Jón og Snævarr, 1. maí 1983. Fylgir leið nr 4 í fyrstu spönn, en fer þaðan upp sprungur og grófir vinstra megin við Stóru sprunguna (leið nr 6). Laus á kafla. 3-4 spannar.

6. Stóra sprungan - berg

Gráða 5.8 - 80 m - 1 1/2-3 klst.

FF: Jón og Snævarr, 17. júlí 1984. Einhver skemmtilegasta leiðin í Þyrli. 3-4 spannar. Byrjar á leið nr. 4. Hægt er að fara tvö afbrigði að sprungunni sjálfri; annað fylgir spönnum 1 og 2, í leið nr 5 að rótum sprungunnar en rétt leið byrjar fyrr, upp frá stuttri

Mynd nr 4. Þyrilshlíðar. *Ljósmynd Torfi Hjaltason.*

fyrstu spönn (sjá mynd). Þaðan er skorur og sprungu fylgt að Stóru sprungunni. Lykilkaflir er í upphafi hennar en síðan léttist klifrið ofar.

7. Faxi - berg

Gráða 5.8 - 80 m - 2-3 klst.

FF: Jón og Snævarr, 7. maí 1983. Leiðin liggur hægra megin við áberandi rif í miðjum veggnum. 3-4 spannir. Erfiðust í þriðju spönn.

8. Spýjan - berg

Gráða 5.4 - 60 m

FF: Jón Geirsson, Höskuldur H. Gylfason og Snævarr Guðmundsson, 16. maí 1981. Létt, augljós leið sem fylgir syllum og þrepum til skiptis.

9. Kleifar foss - ís

Gráða 3 - 100 m - 1-2 klst.

FF: Ekki vitað, a.m.k. frá 1985. Falleg ísleið. Ísfossinn liggur í augljósu gili austarlega í Þyrilshlíðum. Verður brattari er ofar dregur.

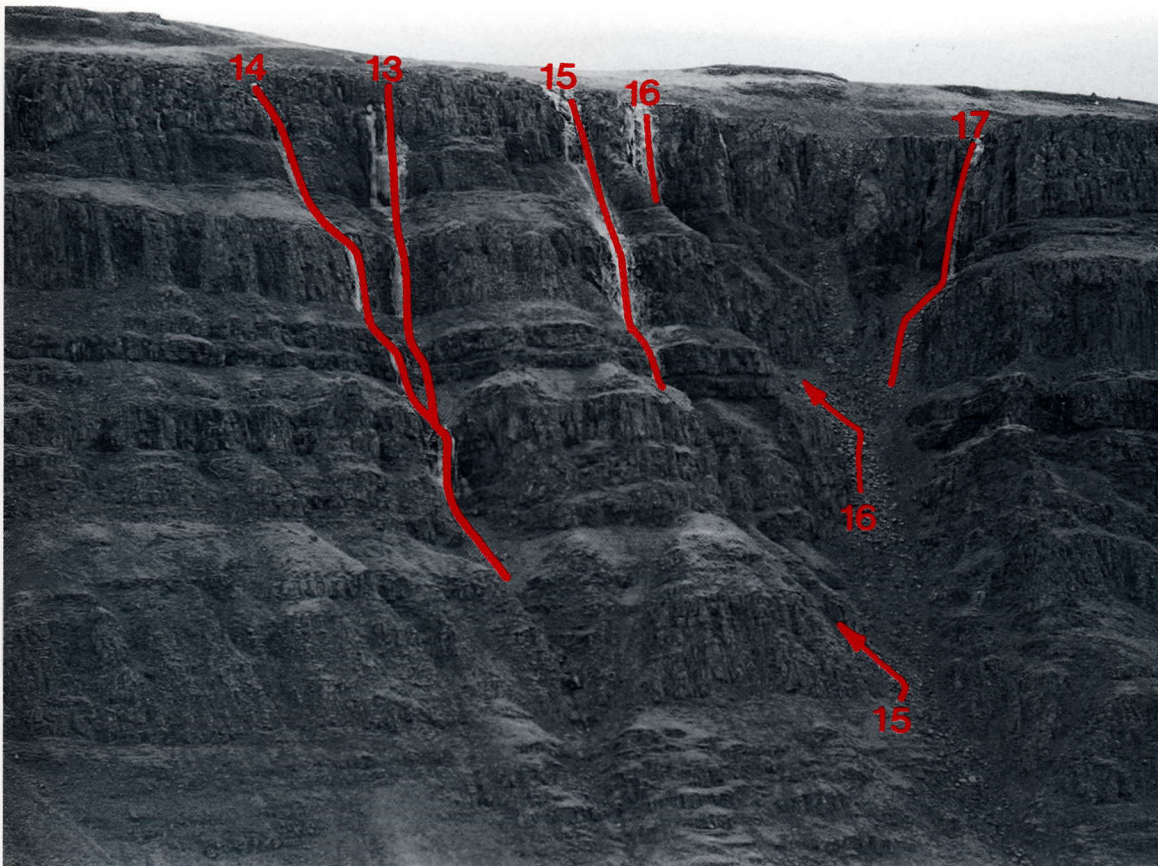
10. Hvítabergsfoss. - ís

25-30 m samtals

FF: Ari T. Guðmundsson, Hreinn Magnússon, Guðrún Snorradóttir og Arnbjörn Eypórssson, 11. mars 1989. Í fyrsta gili vestan Botnsskála, neðan Botnsskóga, er fallegur foss (sést frá veginum). Ofar taka við 60°-70°brött snjó- og ísgeil (gr. 3+). Tilvalið æfingavæði.

Múlafjall 391 m

Norðurhlíðar Múlafjalls eru brattar og hömrum krýndar. Gil og skorningar skerast gegn um hamrabeltin og þar gefst fjallamönnum tækifæri á mörgum ísfossaleiðum á veturna. Líttill hluti hamranna hefur þó verið nýttur til þessa. Meðfram Botnsvogi eru hábrúnir fjallsins álitlegar þegar frysta tekur og þar myndast tugir ísfossa, 15-30 m á hæð. Fæstir þeirra hafa verið klifnir og þar er komið eitt dæmið um að enn sé margt ógert í Hvalfirði. Neðar á svipuðum slóðum eru fáeinir stuttir ísfossar, tilvaldir fyrir byrjendur í ísklifri, sem langar að reyna eitthvað annað. Vestar verða hamraþil öllu hærri þar sem nefnt er Votaberg.

Mynd nr 5. Múlafjall, upp af Víðförulsnesi. Ljós. Snævarr Guðmundsson.

Í þeim frjósa stærstu og álitlegustu ísfossarnir í Múlafjalli í beltum og þrepum.

Til að nálgast þá þarf að leggja farartækjum í vegarkantinum við Víðförulsnes, undir giljum þeim sem ísfossarnir eru í. Þaðan tekur um 20 mín. að ganga að helstu leiðum. Til niðurferðar er best að fylgja leið N, sem er örugg en í grófri skriðu. (Sjá mynd nr 1.)

11. - snjór/ís

Gráða 3

FF: Hreinn Magnússon og Höskuldur H. Gylfason, 1984. Snjógil með um 10 m íshafti. Hengja (sjá mynd nr 4).

12. Litlu fossarnir - ís

Rétt við þjóðveginn eru nokkur íshöft, tilvalin fyrir byrjendur sem æfa vilja meðhöndlun klifurtóla (sjá mynd nr 4).

13. Rísandi - ís

Gráða 4

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson 21.

apríl 1983. Fyrsti stóri ísfossinn sem klifinn var í Múlafjalli. Eftir fyrsta haftið greinist ísfossinn í tvær rásir, eða Y. Leiðin liggur upp hægri greinina sem er öllu erfiðara að klifra heldur en þá vinstri.

14. Rísandi eystri greinin - ís

Gráða 4

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson 14. desember 1986. Eystri ísrás Rísanda er nokkuð léttari en sú vestari.

15. Stígandi - ís

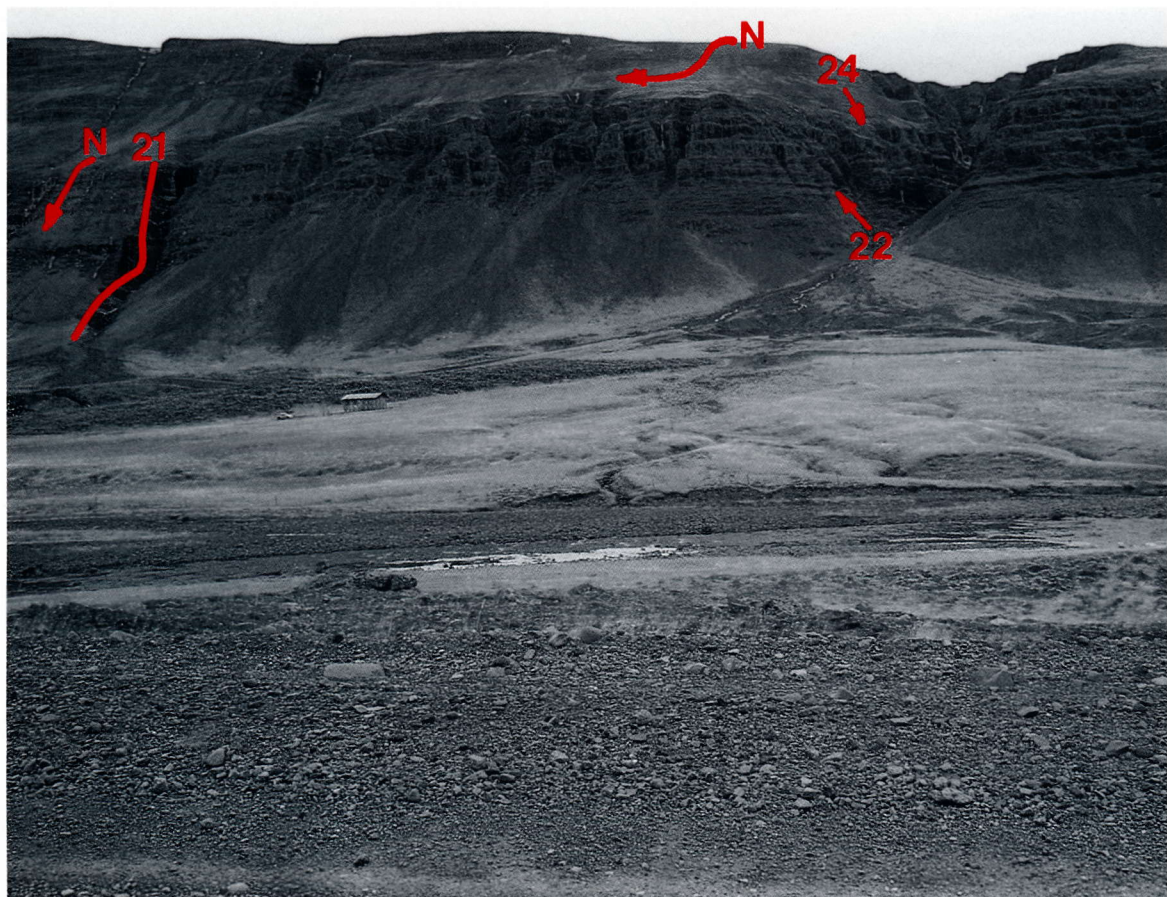
Gráða 4-5 - 100 m - 3-4 klst.

FF: Jón Geirsson, Kristinn Rúnarsson og Snævarr Guðmundsson 6. desember 1986. Ein lengsta ísleiðin í Hvalfirði, liggur í nokkrum ísþrepum og er það hæsta um 15 m. Erfið, en augljós ísleið.

16. Frosti - ís

Gráða 5 - 30 m - 2 klst.

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson 14. desember 1986. Breitt og bratt íspil. Erfitt.

Mynd nr 6. Þrándarstaðafjall, Flugugil. Ljósmynd úr safni Björns Vilhjálmsssonar.

17. Botnlanginn - ís

Gráða 3-4 - 1 klst.

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson. Efst lokar gílinu 25 m hár ísfoss. Hefur reynst erfiður viðureignar.

18. - snjór/ís

Gráða 1-2

FF: Ari T Guðmundsson og Olgeir Sigmarsson 20. desember 1978. Snjógil í suðvestanverðu Múlafjalli, með breiðum ísfossi neðst (sjá kort nr 2).

Brynjudalur

Í Brynjudal hefur vetrarklifur verið mikið stundað. Helstu klifursvæðin eru í Flugugili við mynni dalsins en innar í dalnum má klífa ísfossa.

Innst í dalnum, í suðurhlíðum Múlafjalls, Svarthömrum, ofan við Ingunnarstaði er einn ísfoss. Litlu vestar eru Þrándarstaðafossar í falletu gili, upp af samnefndum bæ.

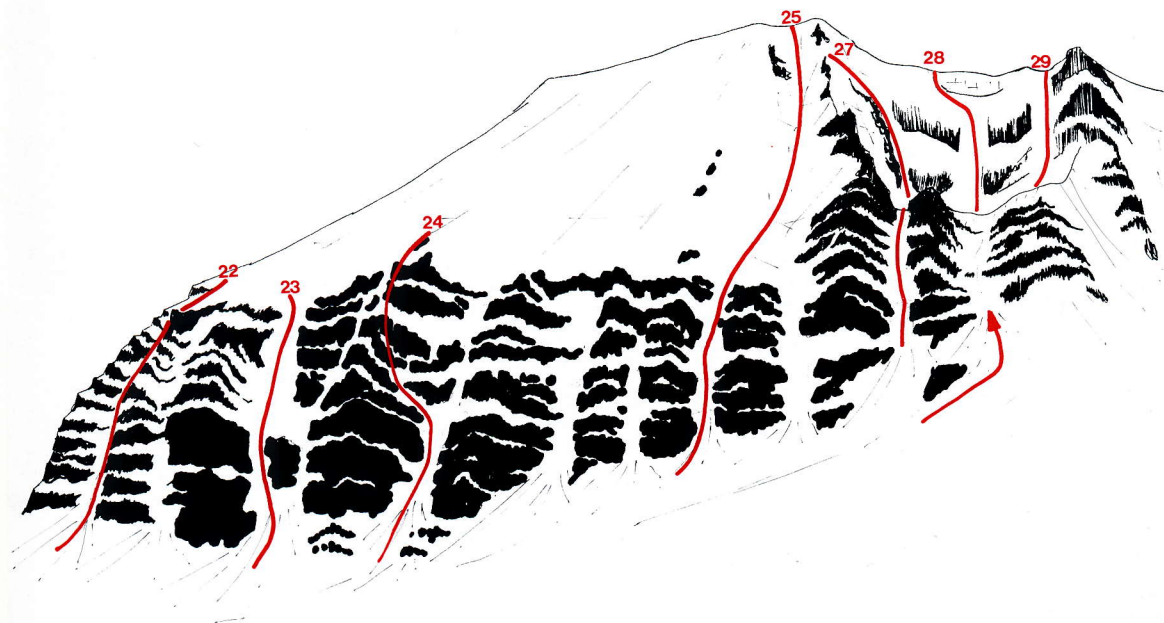
Eins og fyrr segir er flestar leiðirnar við Litluhlíð, fremst í dalnum. Flugugil sker Þrándarstaðafjallið djúpt og er það stórbrotið, hengiflugum og skorningum prýtt. Þar finnst einhver erfiðasta ísklifurleið Íslands, Oríon. En víðs vegar í gílinu má klífa leiðir þegar ís og snjór hefur klætt hamraflugin.

Göngur að klifurleiðum eru frá nokkrum stöðum:

Að leið nr 19 er gengið af stað frá Ingunnarstöðum, innsta bænum í Brynjudal. Gangan að ísfossinum tekur um 15 mín. (sjá kort nr 2)

Að Þrándarstaðafossum er haldið frá Þrándarstöðum (fáið leyfi á búenda til að leggja bíl) stystu leið í gilið. Oft er neðsti fossinn ófrosinn, en aðalklifrið fer hvort sem er fram í efri fossinum.

Fyrir klifur við og í Flugugili, er ökutæki lagt við vegarkant Brynjudalsafleggjara. Gangan í gilið tekur frá, 15 til 30 mín. í góðu færi, til helstu klifurleiða. Undanskildar þessu eru leiðir 27, 28 og 29. Ganga að þeim er lýst í undanfara þeirra. Hafið gát á í Flugugili vegna snjóalaga, enda geta aðstæður þar verið mjög varasamar. Niðurleiðir eru á myndum 6 og 7.

Mynd nr 7. Flugugil. Teikning Snævarr Guðmundsson.

19. Ísbrynjan - ís

Gráða 4 - 50 m

FF: Leifur Örn Svavarsson og Hjörleifur Finnsson, í febrúar 1989. Tvær spannir. Mjög brattur ísfoss. Neðri spönnin er um 30 m stöllótt, en erfið. Efstu 20 metranir eru lóðréttir (sjá kort nr 2).

20. Þrándarstaðafossar - ís

Gráða 3-4 - 1-2 klst

FF: Ekki vitað. Fyrsta þrepið er 3 gráða. Ofan við það liggur leiðin í gilhvilt sem býður upp á stutt en erfið ísþrep (sjá kort nr 2).

21. Ýringur - ís

Gráða 4-5 - 100 m - 3-4 klst.

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, 30. janúar 1983. Djúp gilskora í Litluhlíð, austan Flugugils, felur erfiða ísklifurleið. 2 spannir af 3. gráðu snjó- og ísklifri liggja að erfiðum 25 m háum ísfossi.

Flugugil

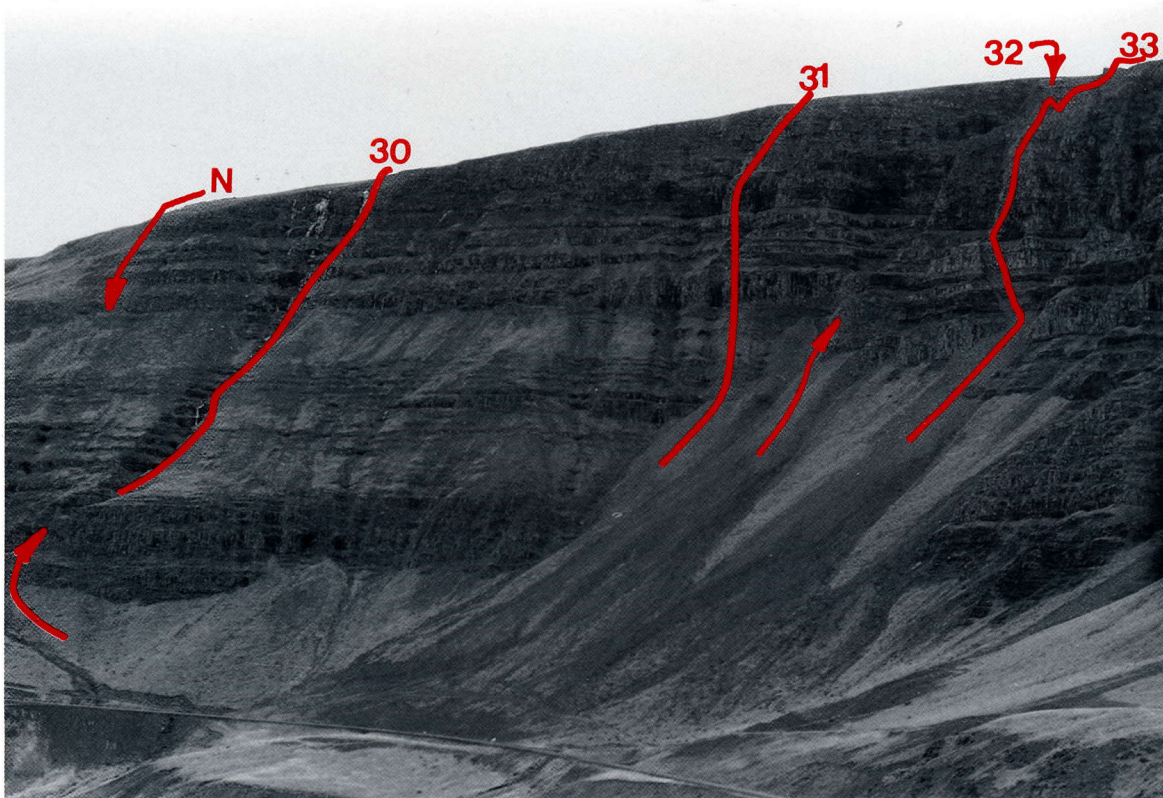
Helstu leiðirnar liggja upp eystri hliðar gilsins, eða á vinstri hönd. Hægt er að ganga inn í botn þess þegar snjólög eru göngumönnum hagstæð. Fyrir þá sem hug hafa á leiðum nr 27, 28 (Oríon) og 29, er gengið langt inn í Flugugilið eða inn fyrir leið nr 26 (sjá mynd nr 6). Þaðan, eða úr botni gilsins skal haldið til vinstri, upp bratta snjólænu en á enda hennar tekur við hin djúpa skál sem fossarnir eru í (sjá myndir nr 6 og 7).

Helsta niðurleið (merkt N) frá leiðum 22 til 29 er um Litluhlíð, sjá mynd nr 6. Einnig má fylgja Flugugili niður ef aðstæður leyfa (sjá teikningu, mynd nr 7) en það er varasamari leið!

22. Skrekkur - ís

Gráða 4 - 15-20 m

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, janúar 1987. Stuttur en erfiður ísfoss.

Mynd nr 8. Reynivallaháls, Grænuvíkurklettar. *Ljósmynd Snævarr Guðmundsson.*

23. Rás 1 - ís

Gráða 3 - 30 m

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, janúar 1987. Stuttur ísfoss.

24. Rás 2 - ís/berg

Gráða 2 - 2 spannrir og léttara á milli - 1 klst.

FF: Jón Geirsson, Kristinn Rúnarsson, Snævarr Guðmundsson og Þorsteinn Guðjónsson, 11. janúar 1986. Eftir íshaft í miðri rásinni, liggur leiðin til vinstri og þaðan upp klettabelti.

25. - ís

Gráða 3 - 1-2 klst.

FF: Björn Gíslason, Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, 16. apríl 1983. Tvö stutt íshöft, hið efra brattara, eru einu erfiðleikana upp úr rásinni.

26. Riddarinn - ís

Gráða 3+

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, desember 1981. Stuttir ísfossar, sá efri er erfiðari og endar í kvosinni þar sem Oríon er.

27. Snjórásin - snjór

Gráða 3 - 2 spannrir - 2 klst.

FF: Jón Geirsson, Kristinn Rúnarsson, Snævarr Guðmundsson og Þorsteinn Guðjónsson, 11. janúar 1986. Æði bratt snjóklifur upp grófina vinstra megin við Oríon.

28. Oríon - ís

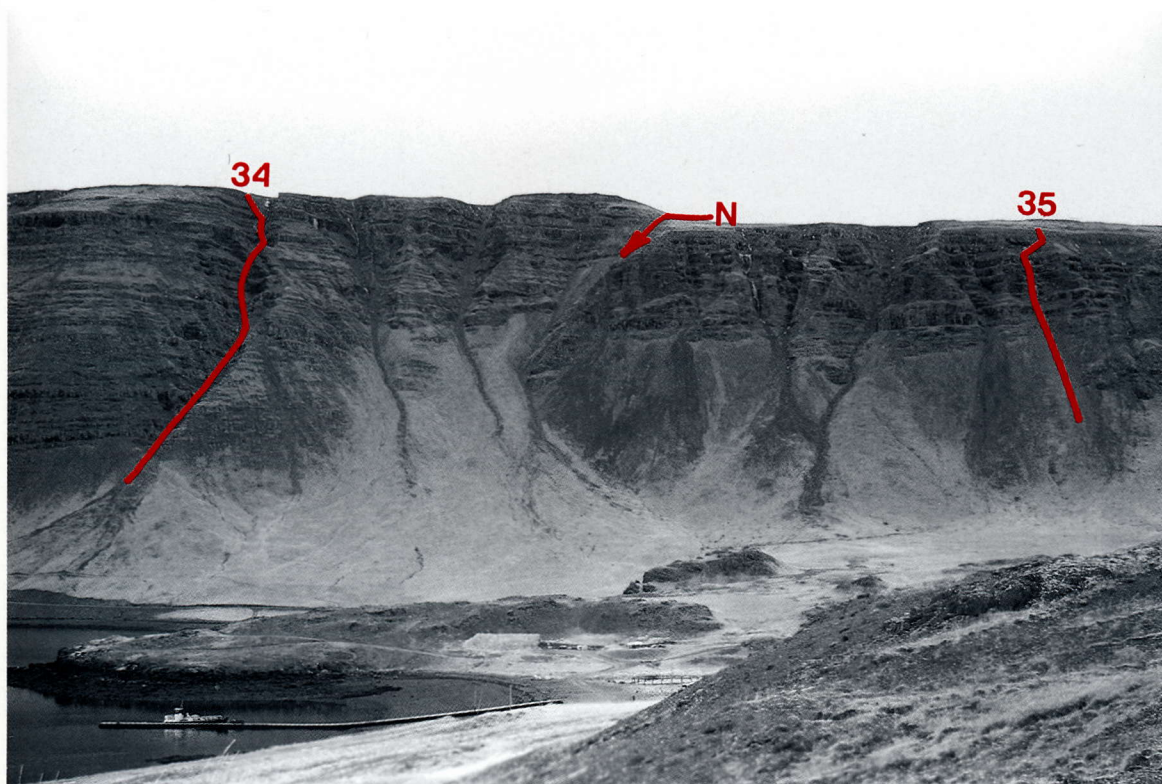
Gráða 5 - 80 m

FF: Guðmundur Helgi Christensen og Páll Sveinsson, janúar 1988. Ein erfiðasta ísklifurleið á Íslandi. Krefst góðra skilyrða og reynslu. Klifinn hægra megin við miðjan fossinn. Síðla veturs myndast stór hengja ofan við hann, 2-3 spannrir.

29. Litli Risinn - snjór/ís

Gráða 3-4 - 60 m - 1-2 klst

FF: Björn Gíslason, Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, 16. apríl 1983. Augljós leið, klifin í frábærum aðstæðum á sínum tíma, þá III gráða. Veturinn 1987 var hún aftur á móti algerlega lóðrétt og þá ókleif, enda íslaus með öllu, aðeins laus snjór.

Mynd nr 9. Reynivallaháls, fram með Háahrygg. Ljós. úr safni B.V.

Reynivallaháls

Klifur í Reynivallahálsi er helst hægt að stunda í norðurhlíðunum. Einstaka ísfossa má þó finna inn af Reynivöllum, við Vindás.

Ofan Grænuvíkur rísa Grænuvíkurklettur. Er þjóðvegur 1 neðan þeirra og gangur að svæðinu því stuttur. Klettarnir eru skornir og skörðóttir eins og gengur og gerist í fellum og múlum í Hvalfirði. Yfir vetrartímum verða þar ótal snjógil, en þeirra á milli rísa hamrahryggir. Má finna stórgóðar snjó- og ísleiðir, sumar fremur langar. Vestan Grænuvíkur teygja hamrabeltin sig vestur með hálsinum norðanverðum, fram að Háahrygg, en klifursvæði er þar einnig að finna.

Hentugast er að hefja uppgöngu að Grænuvíkurklettum frá þjóðveginum, þar sem vegarstöðin (hluti eldri þjóðvegarins í Hvalfirði) að Staupasteini liggur. Að helstu leiðum tekur 15-20 mín. að ganga. Leiðir fram með Háahrygg liggja dreift í hlíðunum, ofan við Hvammsvík. Oft þarf að leggja bílum í vegarkantinum en líka má stoppa við afleggjarann niður í Hvammsvíkina. Aðkoma að klifurleiðum þar tekur einnig um 15 til 20 mín. Til niðurferða skal vísað til mynda nr 8 og 9.

Klifurleiðum í sunnanverðum Reynivallahálsi er lýst í kafla um Kjósarskarð.

30. Nóngil - ís/snjór

Gráða 3-4 - 250 m

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, 29. desember 1986. Skemmtileg leið eftir gilinu. Eftir því sem ofar dregur lengjast höftin og verða erfiðari.

31. - ís/snjór

Gráða 3 - 150 m - 2-3 klst.

FF: Snævarr Guðmundsson, 15. mars 1987. Snjógil sem liggur í boga til hægri. Í því eru 3 stutt íshöft.

32. - snjór

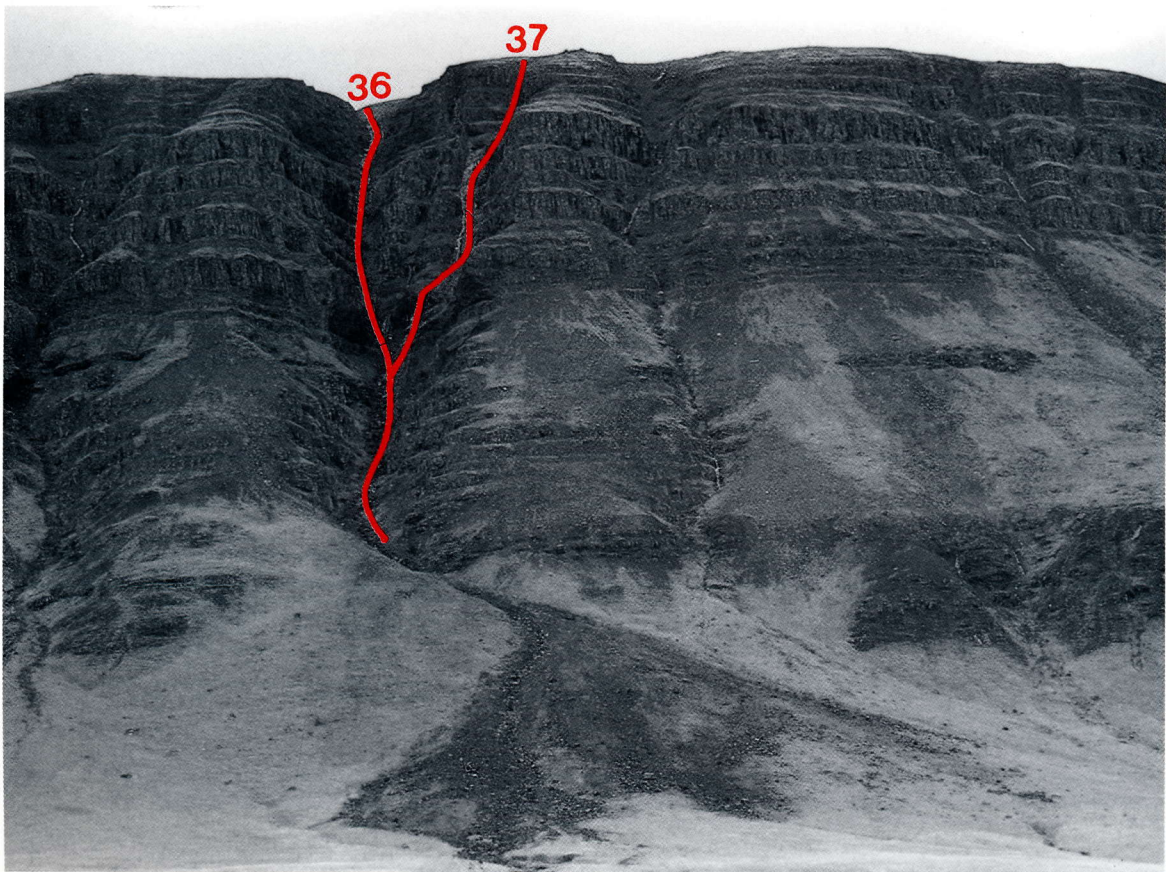
Gráða 1 - 150-200 m.

Áberandi og óslitið snjógil, tíðum notað til niðurferða.

33. Grámosinn glóir - berg

Gráða V - 150 m - 3-5 klst.

FF: Björn Vilhjálmsson, Snævarr Guðmundsson og Árni Tryggvason, 1990. Ein af erfiðustu klifurleiðunum í Hvalfirði. Blandað klifur. 5-6 spannar, tvær í klettum (V+ og V), eru lykilhluti leiðarinnar. Eftir það er rifinu fylgt upp að nálinni og

Mynd nr 10. Eyrarfjall. *Ljósmynd úr safni B.V.*

Þaðan hrygg upp á brún fjallsins í 3 löngum spönnum. Laus í neðri hluta, en einhver alfallegasta leiðin í Hvalfirði.

34. Lágafellsgil - snjór

Gráða 1-2

Langt, áberandi snjógil með ísfláum í lokin.

35. Viðbit - snjór/ís

Gráða 3 - 60 m - 1-2 klst.

FF: Snævarr Guðmundsson og Árni Tryggvason, janúar 1989. Snjógil með þremur íshöftum, er klifin í 2 spönnum.

Eyrarfjall

Í norðurhlíðum Eyrarfjalls eru möguleikar á örfáum leiðum. Greinilegt gil sker sig inn í fjallið, rétt austan við bæinn Eyri, en ofan við bæinn sjálfan er Norðurgil. Þar eru tvær leiðir. Nokkru vestar er Bæjargil og þar er einnig að finna lítinn og léttan ísfoss. Aðkoma að leiðum er augljós. Að mynni Bæjargils tekur um 10-15 mín að ganga.

36. Norðurgil - snjór

Gráða 1

Einföld snjóleið og augljós. Vitað um uppgöngur frá í apríl 1975.

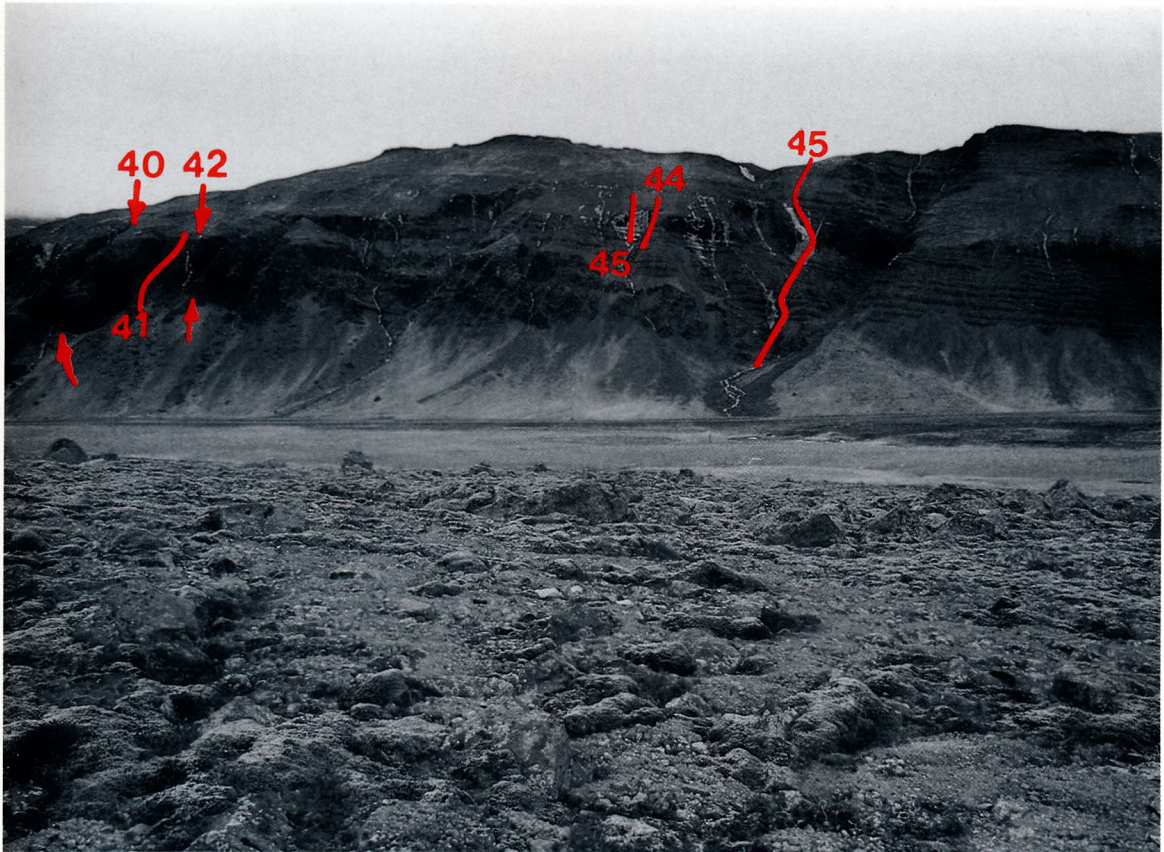
37. Hliðarspor - ís

Gráða 3 - 100 m - 1-2 klst.

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, 11. desember 1983. Hliðargil með léttum 10 m ísfossi í upphafi.

Kjósarskarð og nágrenni

Klifur í Kjósarskarði hefur einungis verið stundað á undanförmum 10 árum. Þar eru nú alls 11 leiðir til staðar, þá með taldar einstakar leiðir utar í Kjósardalnum. Kjósarskarð býður upp á lengri og skemmri ís- og snjóklifurleiðir. Helsta klifursvæðið er Grenihlíð í Hlíðum (551 m) og Skálafellshálsi (587 m). Víðar í Kjósardalnum finnast einstaka gil sem í eru ísfossar (sjá kort nr 4). Aðkoma að Grenihlíð er rétt vestan við Þórufoss, þá neðan við brekku eina, þar sem vel sést til árinna undir Hlíð. Yfir hana verður komist

Mynd nr 11. Grenihlíð, Hlíðar. *Ljós*m. úr safni B.V.

á ís, ella er illfært að klifursvæðinu. Að Skálafellshálsi er ekið að Fremri-Hálsi og skal skilyrðislaust innna leyfis hjá bóndanum, sem er illur viðureignar!

38. Dauðsmannsfoss - ís

Gráða 2-3 - 100 m

FF: Ari T. Guðmundsson, Hreinn Magnússon og Olgeir Sigmarsson, 29 desember 1985. Ísfoss í sex þrepum rétt vestan Vindáshlíðar. Lækur úr Sandfellstjörn er valdur að fossinum (sjá kort nr 4).

39. Innri tvíburafoss - ís

Lóðréttur ísfoss - 10-15m

FF: Ari T. Guðmundsson og Hreinn Magnússon, 12. jan 1986. Bratt ísþrep í Skiftagili. Sést frá vegi (sjá kort nr 4).

Hlíðar, Grenihlíð.

40. - snjór

Gráða 1

Sérkennilegt snjógil, einnig notað niðurferðar.

41. Ísrennan - ís

Gráða 2-3 - 80 m.

FF: Kristinn Rúnarsson, Þorsteinn Guðjónsson og Snævarr Guðmundsson, 1. febrúar 1986. Afar falleg ísrenna vestarlega í Grenihlíðinni.

42. Bloti - ís

Gráða 4 - 25 m

FF: Jón Geirsson, Kristinn Rúnarsson og Þorsteinn Guðjónsson, veturinn 1986. Brattur ísfoss, oft blautur! Falleg leið samt.

43. - ís

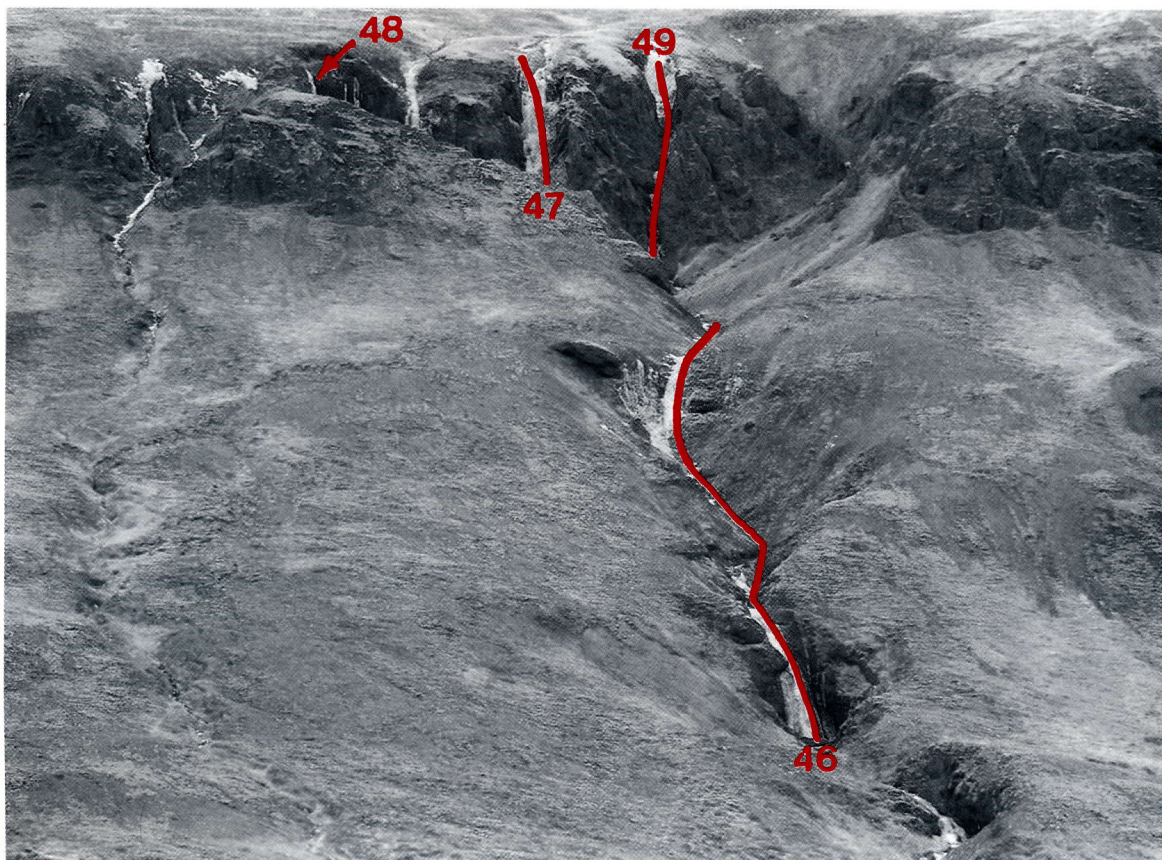
Gráða 3 - 25 m

FF: Snævarr Guðmundsson, 1. febrúar 1986. Stuttur ísfoss.

44. - ís

Gráða 3-4 - 25 m

FF: Kristinn Rúnarsson, Þorsteinn Guðjónsson og Snævarr Guðmundsson, 1. febrúar 1986. Stuttur en brattur ísfoss.

Mynd nr 12. Skálafellsháls. Ljós. úr safni B.V.

45. Hrynjandi - ís/snjór

Gráða 3 - 150 m

FF: Ari T. Guðmundsson, Hreinn Magnússon og Höskuldur H. Gylfason 26. janúar 1985. Lengsta ísfossaleiðin í Grenihlíð, er í Grindagili. Mislöng ísþrep með snjósköflum á milli í venjulegu árferði.

Skálafellsháls

Nokkrar íslænur eru í Skálafellshálsi.

46. Lekandi - ís

15 metra ísfoss

Aðkomuleið að gilkvos er geymir nokkrar ísrennur. Hægt er að forðast lækjarfarveginn og sleppa neðsta íshaftinu en það er finnrinn innangangur að ísrennunum ofan til.

47. Spori - ís

Gráða 3 - 50 m

FF: Jón Geirsson og Snævarr Guðmundsson, 1. nóvember 1981. Bratt haft neðst en síðan um 55 gráðu brött íslæna eftir það.

48. Drátthagur - ís

Gráða 2-3 - 30 m

Stutt ísrenna austast í gilhviltinni.

49. - ís

Gráða 3 - 30 m

FF: Hreinn Magnússon og Höskuldur H. Gylfason, veturinn 1987. Djúp skora vestan við Spora.

Hvalfjörður eða í Kjós eru víðfeðm klifursvæði, líklegt er að einhverjar leiðir hafi orðið útundan. Rétt er að benda á að ef að það hefur komið fyrir þá þykir höfundur það miður. Leiðarvísarnir hafa gildi sem heimildir um leiðir sem hafa verið klifraðar, auk þess að auðvelda þeim sem á eftir koma. Til þess að heimildagildið haldi sér þá er mikilvægt að þeir sem klifra nýjar leiðir láti vita um það. Í þessu sambandi má geta Frumferðarbókarinnar sem liggur frammi á Grensávegi 5, í húsnæði Ísalp. Það er líka hægt að hafa samband við höfund, hann getur líka veitt upplýsingar ef þarf.